

เทศน์เช้า วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาคนเกิดมา ถ้าพูดถึงอาการ ๓๒ ไข่มุข สุขภาพ ถ้าสุขภาพดี เห็นไหม มนุษย์สมบัติ แต่เกิดเป็นมนุษย์สมบัติแล้ว ถ้าเกิดเราไม่สมประกอบ ไม่สมประกอบ ถ้าจิตใจเข้มแข็ง มีบุคคลมากที่ร่างกายไม่สมประกอบ แต่จิตใจเขาเข้มแข็ง เขาประสบความสำเร็จในชีวิต เขามีความสุขของเขา แต่เรานี้ร่างกายปกติ ครบอาการ ๓๒ แต่จิตใจเราอ่อนแอ เรากลับมีความทุกข์นะ เรา กลับมีความทุกข์

ร่างกายเราสมประกอบ แต่คนที่ร่างกายเขาไม่สมประกอบ แต่จิตใจเขาเข้มแข็ง เขายังมีความสุขในชีวิตของเขาได้ เขาหาความสุขในชีวิตของเขา เขามีความมั่นคงในชีวิตของเขา เพราะอะไร? เพราะจิตใจของเขาเข้มแข็ง เพราะถ้าไม่มีจิต ไม่มีปฏิสนธิจิตขึ้นมา เราจะไม่เกิดมาเป็นมนุษย์ การเกิดเป็นมนุษย์ นี่มันมีเวรมีกรรมของแต่ละบุคคลมันไม่เหมือนกัน เวลากรรมมันให้ผลขึ้นมามันให้ผลเป็นแบบนี้ กรรมให้ผลถึงวาระ ถึงคราวของมัน

ถ้าถึงวาระ ถึงคราวของมัน เห็นไหม นี่มันเป็นวิบาก เป็นผลของมัน ถ้าผลแล้วเราจะต้องต่อสู้ด้วยจิตใจที่ทองอาจและกล้าหาญ ถ้าจิตใจที่ทองอาจและกล้าหาญ นี่วาระที่เราเคยทุกข์เคยยาก เราก็เคยเป็นมา วาระที่เรามีความสุขเราก็เคยเป็นมา ถ้าวาระที่เป็นสุขไข่มุข? ถ้าจิตใจเข้มแข็ง ที่นี้จิตใจที่เข้มแข็งนี่มันก็เวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม เราเกิดเป็นมนุษย์แล้วเราต้องมีจิตใจ จิตใจในเรื่องจิตใจที่เข้มแข็งแล้วศึกษา

ศึกษา นี่เราศึกษาในวิชาชีพ เราศึกษาในสังคมของมนุษย์ วิชาชีพของเราเพื่อประกอบสัมมาอาชีพะ เพื่อปัจจัยเครื่องอาศัยของร่างกาย แต่ถ้าเราศึกษาธรรม เห็นไหม ภายนี้ไม่ใช่ของเรา ภายนี้ไม่ใช่ของเรา เราเกิดมาทำไมหากินนี้เราเอาอะไรทำ? เราก็เอามือของเราทำไข่มุข? การทำมาหากิน การทำต่างๆ เราก็เอาร่างกายเรานี้แหละ สิ่งที่ทำมาหากินมามันเป็นของเราไหม? มันเป็นของเราในชาตินี้ แต่เพราะเราลืมตัวลืมนกับชาตินี้ เรายึดมันถือมัน เราคิดว่าเราเกิดมาแล้วเราแสวงหาความสุขของเรา

นี่เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกให้บริหารทิศ นี่ครูบาอาจารย์ของเรา พ่อแม่ของเรา หมู่คณะของเรา นี่บริหารทิศ เห็นไหม สิ่งที่เราแสวงหาวันนี้ให้แบ่ง ให้เลี้ยง พ่อเลี้ยงแม่ ให้ดำรงชีวิตของเรา ส่วนหนึ่งให้ดำรงชีวิตของเรา แล้วให้ทำธุรกิจของเรา ที่เหลือแล้วถึงให้ฝังดินไว้ ฝังดินไว้คือสร้างบุญกุศล ที่ถึงคราววาระที่เราประสบแล้วเราจะได้มีสติปัญญาของเราไง ถ้าคนประสบแล้วมีสติปัญญาของเราละ เราจะไม่น้อยเนื้อต่ำใจไปกับการกำเนิดของเรา

ทั้งๆ ที่เกิดมาเป็นคนนี้แหละ เกิดมาเป็นคนเป็นอริยทรัพย์ เป็นอริยทรัพย์อย่างไร? เพราะเกิดมาเป็นคน เห็นไหม เพราะคนเรามีอำนาจวาสนา เพราะ เพราะมันมีโรคหิวเป็นโรคประจำตัว โรคหิว โรคกระหายเป็นโรคประจำตัวนะ แต่เวลาเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหมของเขา เขากินทิพย์ของเขา เขาไม่มีสิ่งนี้เพื่อเปรียบเทียบของเขา ฉะนั้น เวลาเกิดเป็นมนุษย์ สิ่งที่ธรรมชาติของความเป็นคนมันบีบคั้นเราอยู่แล้ว มันต้องหาปัจจัยเครื่องอาศัยเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตนี้ไป

ถ้าหล่อเลี้ยงชีวิตนี้ไป เห็นไหม มันเตือนใจ มันเตือนบอกวันนี้ถ้าเราไม่แสวงหาสิ่งนี้มา มันก็ทุกข์ มันก็ยาก แต่เราก็แสวงหาสิ่งนั้นมาเพื่อจะบรรเทาทุกข์อันนี้ บรรเทาทุกข์อันนี้ แต่ถ้าเรามีสติปัญญาของเรา สิ่งนี้เราเกิดมาเป็นอริยทรัพย์ เกิดมาเพื่อเป็นมนุษย์ เกิดมาเพื่อความสมบูรณ์ในร่างกายความเป็นมนุษย์นี้ แต่มันมีอีกสิ่งหนึ่งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสวงหาตั้งแต่เป็นเจ้าชายสิทธัตถะ เห็นไหม

เห็นขมขม คณเกิด คณแก่ คณเจ็บ คณตาย มันต้องมีฝั่งตรงข้ามที่ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย แล้วมันเป็นอย่างไรล่ะ? กับว่าร่างกายเป็นเราๆ นี้ว่าไม่ใช่ของเราๆ ไม่ใช่ของเรา แต่เราทำมาหากินอยู่ที่นี่เราใช้มือเรานะ เราใช้สมองของเราทำมาหากินอยู่นี้มันไม่ใช่ของเราได้อย่างไร? มันเป็นคนของเรา แต่มันเป็นคนของเราเพราะมันเป็นวิบากกรรมที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์นี้ แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเที่ยวสวน เห็นไหม เห็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย มันต้องมีฝั่งตรงข้าม นี่มันต้องมีฝั่งตรงข้าม เราต้องเป็นอย่างนี้หรือ? เราต้องเกิด ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย หรือ? ถ้ามีฝั่งตรงข้าม ตรงข้ามอย่างไร?

พอตรงข้ามอย่างไรนี้ออกแสวงหา ออกแสวงหาสิ่งที่ว่าฝั่งตรงข้าม ที่ว่าไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ที่ออกไปแสวงหานี้เอาอะไรไปแสวงหา ก็เอาร่างกาย จิตใจนี้ออกไปแสวงหา เวลา

ความเข้าใจของโลก เห็นใหม่ อคอาหาร ๔๘ วัน อคอาหารเพราะคิดว่าความทุกข์ความสุขอยู่ในร่างกายนี้ ทรมาณคนต่างๆ เพราะว่าร่างกายนี้ไม่ใช่เราๆ ทรมาณมันๆ เพราะกิเลสจะฆ่ามันที่นี้ ฆ่ามันที่นี้ ถึงที่สุดแล้ว ๖ ปันะมันไปไม่รอด พอไปไม่รอดถึงมาคิดว่านี่เราทำมาทุกๆ อย่างแล้ว มันไม่ใช่ทางแล้ว แล้วถ้าทางมันอยู่ที่ไหนล่ะ? นี่กลับมานึกถึงโคนต้นหว้า ที่ไปกับพระเจ้าสุทโธทนะ พระเจ้าสุทโธทนะเป็นพ่อ นี่ออกแรกนางวิญ

เวลาจิตมันสงบขึ้นมา เห็นใหม่ นี่พระอาทิตย์เคลื่อนไปแล้วนะ เงามต้นหว้านั้นมันไม่ตามไป แล้วความสุขสงบระงับ นี่แค่สัมมาสมาธินะ สมาธิสิ่งที่จิตตั้งมั่น จิตที่เข้มแข็ง นี่เราคิดถึงตอนนั้น พอคิดถึงตอนนั้นเราจะฟื้นฟูร่างกายของเราขึ้นมา เราตั้งใจจะฟื้นฟูร่างกายขึ้นมา นางสุชาดาก็คิดถึงว่าจะพลีกรรม เพราะว่าได้บนบานศาลกล่าวไว้อยากมีลูกชาย ถ้ามีลูกชายแล้วจะแก้บน จะถวายข้าวอาหารนั้นแก่เทวดา ไปเห็นเจ้าชายสิทธัตถะอยู่ที่โคนต้นไม้ บอกว่านี่คือเทวดา เพราะว่าพุทธรักษา

นี่ทุกอย่างเวลาบุญกุศลมันสร้างมา นี่พระโพธิสัตว์สร้างต่างๆ มา ถึงเวลาที่ออกไปค้นคว้านั้น ออกไปค้นคว้าเพื่อพิสูจน์ตรวจสอบกับโลกเขา แต่ถึงเวลาบุญกุศลที่จะให้ผล เห็นใหม่ นางสุชาดาก็อยากจะแก้บน นี่เจ้าชายสิทธัตถะก็คิดว่าเราจะฟื้นฟูร่างกาย พอเวลาถวายอาหารนั้น นี่ฉันอาหารของนางสุชาดาแล้วกำหนด “คืนนี้ถ้าเราไม่ได้สำเร็จเป็นพระพุทธรเจ้า เราจะไม่ลูกจากที่นี้ตั้งเด็ดขาด” จะเสียสละชีวิตเลย

นี่นึกถึงอานาปานสติใจ อานาปานสติ พอจิตสงบเข้ามา เห็นใหม่ นี่เวลาความรู้สึก ความเห็นแต่เดิมนั้น เวลาความทุกข์ ความต่างๆ มันอยู่ที่ร่างกายนี้ ทรมาณมัน อคอาหารเพื่อจะชำระกิเลส มันไปไม่รอด แต่พอฟื้นฟูร่างกายให้แข็งแรงแล้ว แล้วกำหนดอานาปานสติ บุปเพนิวาसानุสติญาณ จตุปปาตญาณ อาสวัภยญาณ เวลาแก้กิเลสแก้ที่นี้ พอแก้ที่นี้ นี่ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย

แต่การเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย เกิดมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ เกิดมาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ออกบวชตั้งแต่อายุ ๒๘ ครัสต์อายุ ๓๕ อีก ๔๕ ปี ๔๕ ปีนี้มันไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย มันไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย แล้วทำไมยังเทศนาว่าการละ? ทำไมยังเผยแผ่ธรรมอยู่ละ? อีก ๔๕ ปีเผยแผ่ธรรมโดยที่ว่ามันไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย มันไม่เกี่ยวกับโลกนี้แล้ว

นี่เวลาแก้กิเลส เห็นใหม่ มันแก้ที่หัวใจนั่น ถ้าแก้ที่หัวใจนั่น นี่มาแก้ความรู้สึกนึกคิดนั่น เวลาบอกว่าจิตใจเราเข้มแข็ง จิตใจเรามีปัญญาของเรา เราจะสู้กับโลกๆ มันก็เป็นวิญญะๆ นะ แต่เวลาจะลบล้างความไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย มันต้องเข้ามาสู่จิต จิตของเรา นี่ว่าจิตส่งออกๆ ความรู้ ความเห็นต่างๆ มันเป็นธรรมชาติของมัน ธรรมชาติ เห็นใหม่ ธรรมชาติคือจิตส่งออก จิตรับรู้ เป็นสื่อสาร เป็นสัญชาตญาณ แต่เวลาจิตมันสงบเข้ามา สงบเข้ามาอยู่ที่ไหน? สงบเข้าไปสู่จิต จิตสงบเข้าไปสู่จิตเดิมแท้

ถ้าจิตเดิมแท้ สัมมาสมาธิแล้วเกิดปัญญาๆ ปัญญาเกิดจากภาวนามยปัญญา เห็นใหม่ นี่ที่ว่าไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย เป็นศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เกิดเป็นมนุษย์ ที่เราศึกษากันนี้ วิชาต่างๆ มันวิชาเพื่อดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่ถ้าวิชาธรรมๆ เวลาเกิดปัญญาขึ้นมา ปัญญาจะย้อนกลับเข้ามา เห็นใหม่ ย้อนกลับเข้ามา พอมันเห็น คุณสิสรรพ สิ่งนี้มันเป็นไตรลักษณ์ เพราะมันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป มันเป็นไตรลักษณ์ มีอยู่แล้วมันต้องแตกสลายไปเป็นธรรมดา

คำว่าธรรมดาของมัน เราเห็นของเรามันก็ธรรมดาของเรา เห็นโดยสัญชาตญาณ เห็นโดยนะ คุณสิเด็กมันสื่อสารกับเด็ก มันเล่นกันสนุกเพลิดเพลินของมัน ผู้ใหญ่มองแล้วแปลกใจนะ เอ๊ะ มันมีความสุขได้อย่างไร? มันตื่นเต้น มันมีความสุขได้อย่างไร? แต่เขาสื่อสารรู้เรื่องของเขากัน

นี่ก็เหมือนกัน เวลาบอกเราพิจารณาๆ นี่ไม่ใช่เราๆ มันเหมือนเด็กๆ เหมือนเด็กๆ เล่นกันเหมือนเด็กๆ เล่นขายของ แต่ถ้าผู้ใหญ่ๆ ผู้ใหญ่เขาทำธุรกิจการค้าของเขา ผู้ใหญ่เขาทำหน้าที่ การงานของเขา นี่เขาทำของเขา เขามีปัญญาของเขา เขาได้ผลประโยชน์ของเขา ได้ตามข้อเท็จจริง จิตมันสงบเข้าไปแล้ว เวลามันเกิดภาวนามยปัญญาของมัน มันปัญญาอีกคนละชั้น ถ้าปัญญาอย่างนี้มันเกิดขึ้นมา นี่มันพิจารณาของมัน นี่ที่มันเป็นไตรลักษณ์เป็นอย่างไร?

คุณสิคุณเปลวไฟ เวลาลมพัดมันไปเร็วของมันมาก จิตของเราเวลาสงบแล้ว ถ้ามันเป็นไตรลักษณ์นะ มันเป็นไตรลักษณ์ ที่ว่าจิตนี้ไม่ใช่เรา ต่างๆ ไม่ใช่เรา พอเห็นเป็นไตรลักษณ์นี้มันแปรสภาพเดี๋ยวนั้น มันสะเทือนใจมากกว่านี้เยอะ มันสะเทือนใจกับสิ่งที่เราคิดว่านี่ไม่ใช่เราๆ ไม่ใช่เรานี้เป็นความคิดใจ แล้วมันเป็นจินตนาการว่าไม่ใช่เราๆ แล้วเป็นอย่างไรล่ะ? เออ ก็สบายใจดี มันสบายใจนะ เพราะว่าสิ่งที่เราไปเกาะเกี่ยวมัน สิ่งนั้นมันจะพอกพูน พอกพูนเข้าไปในหัวใจของเรา

พอกพูน เห็นไหม นี่ถ้าไม่รู้ก็ว่าไม่รู้ ถ้ารู้แล้วก็ว่าเรารู้แล้วนะ เรารู้แล้ว เราเข้าใจ แต่ถ้ามันเป็นไตรลักษณ์นี้ มันไม่ใช่รู้หรือไม่รู้ มันทำลาย มันหักกันที่นั่น ในภวาสวะ ในภพนี้เป็นสถานที่ตั้งของมัน แล้วมันทำลายกันที่นั่น มันไม่มีสิ่งใดคงที่ของมันเลย มันไม่มีอะไรเลย แล้วมันเป็นอย่างไร?

นี่ใจสิ่งที่จะจะไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ที่เราจะรู้ว่านี่ไม่ใช่เราๆ คำว่านั่นก็ไม่ใช่เรา นี่ก็ไม่ใช่เรา นี่พูดกันไป แต่ถ้ามันเป็นจริงขึ้นมาจะไม่พูดกับใคร มันเป็นปัจจัยตัดตั้ง มันเป็นสันทิฎฐิโก คูสิเวลาเราดบมือ ๒ มือต้องดบกระทบกันมันถึงมีเสียงขึ้นมา แล้วมือเดิwmันทำของมันเอง มันทำลายตัวมันเอง มันจะไปรับรู้กับใคร?

นี่ใจเวลาจิตติดจิต มันแก้ไขตัวมันเอง นี่ปัจจัยตัดตั้ง สันทิฎฐิโกที่มันเป็นในหัวใจอย่างนี้ ถ้าอย่างนี้มันเกิดขึ้น การกระทำของเราขึ้นมา เห็นไหม เราจะเข้มแข็งของเรา ถ้าเราเข้มแข็งของเรา นะ แล้วเราทำของเราขึ้นไป เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป เราเข้มแข็งแล้ว จะทำให้สติปัญญาของเราดี ดำรงชีวิตในสังคมด้วยความมั่นคง ถ้าดำรงชีวิตในสังคมด้วยความมั่นคง เห็นไหม เราจะไม่ไปตื่นตามกระแสโลก

โลกเป็นแบบนี้เอง เราอยู่กับเขาอยู่ กับโลกโดยไม่ติดโลกใจ เราอยู่กับเขา เราดูแลเขา นี่เราอยู่กับเขา คำว่าดูแลเขา เห็นไหม คือว่าเราไม่ฝืนเขาไป แต่ แต่เวลาจิตใจของเรา ถ้าเรารักษาของเรา เราวางสิ่งนั้นให้ได้ โลกคือโลก เราคือเรา ถ้าเราคือเรา เราทำของเราที่เรา รู้ เรารู้แล้วนะ จิตเราสงบ เราที่รู้ว่าจิตเราสงบ จิตเราไม่สงบเราก็รู้ว่าไม่สงบ แต่ถ้าทางโลกนะจิตไม่สงบ จิตมันแค่ปล่อยวาง

คำว่าปล่อยวาง ปล่อยวางคือว่ามันไม่รับรู้ อย่างเช่นเราหม่อ ถ้าเราคิดเราก็มีความคิดใช่ไหม? ถ้าเราไม่คิดมันไปไหน? ถ้าเราไม่คิด แต่จิตมันก็อยู่ เห็นไหม มันสงบไหม? นี่มันสงบไหม? แต่ถ้ามันสงบขึ้นมา ถ้ามันพุ่งชานขึ้นมา มันคิดขึ้นมา มันรู้ของมันโดยชัดเจน เวลามันปล่อยเข้ามานะ ปล่อยเข้ามาตัวมันเองละ? มันปล่อยเข้ามาแล้ว ตัวมันเองปล่อยตัวมันเองไหม? ถ้าตัวมันเองปล่อยตัวมันเอง ถ้ามันไม่ปล่อยตัวมันเอง พลังงานมันมีของมันอย่างนั้น พลังงานมันจะออกทันที

แต่ถ้ามันปล่อยตัวมันเอง เห็นไหม ดูรถติ รถเวลาเราติดเครื่อง เราเข้าเกียร์แล้ว เครื่องมันมีพลังงาน มันจะส่งถ่ายไปที่ล้อทันที แต่ถ้าเราปลดเกียร์ว่าง เครื่องมันทำงานของมันอยู่ นี่

พลังงานมันมีของมันอยู่ แต่มันไม่พอนำกำลังไปที่ไหน จิตถ้ามันสงบเข้ามาที่มันสงบของมัน ถ้าสงบของมัน นี่ถ้ามันสงบของมันอย่างนี้แล้ว ถ้าออกใช้ปัญญาแล้ว ปัญญาอย่างนี้ต่างหากคือ ปัญญาในพุทธศาสนา ถ้ามันเป็นไตรลักษณ์นะ นี่ถ้าไม่ใช่เราๆ มันไม่ใช่ต่อหน้า มันทำให้เห็นๆ เดียวนั้น พอเห็นเดียนั้นแบบว่ามันไม่มีทางโต้แย้ง

เวลาเราปฏิบัติของเรา ถ้ามันมีความโต้แย้ง นี่มันว่างนะ ว่างจริงหรือ? มันว่างทำไมเป็นอย่างนี้? นี่มันเป็นของกลุ่มมาตลอดนะ โลกเรามันอยู่กับของกลุ่ม มีคู่กับสว่าง คู่กับชั่ว สุขคู่กับทุกข์ แต่เวลามันเป็นหนึ่งเดียวของมัน มันเป็นของหนึ่ง มันไม่ใช่ของกลุ่ม แต่มันเป็นของหนึ่ง เวลาเจริญๆ ขึ้นไป มันสงบระงับมาก เวลามันเสื่อมมันก็คลายตัวออกมา เห็นไหม พอมันคลายตัวออกมา ถ้ามันคลายตัวออกมาเป็นอุปจารสมาธิแล้วใช้ปัญญา ปัญญามันเกิดขึ้นมาอย่างไร?

ถ้าปัญญามันเกิดขึ้นมาอย่างนี้ มันเห็นปัญญาของมัน ปัญญาคือการพิจารณา การพิจารณา เป็นวิปัสสนา วิปัสสนาธุระ ถ้าวิปัสสนาธุระมันเป็นเรื่องของใจ ใจเป็นวิปัสสนาธุระ ใจนี้เป็นผู้รู้เอง ใจนี้เป็นผู้ถอดถอนเอง ถอดถอนเองนี่ปัญญาอย่างนี้เกิดขึ้น จะบอกว่าถ้าเราร่างกายเข้มแข็ง ร่างกายสุขภาพดีนั้นเป็นเรื่องหนึ่ง ถ้าจิตใจเข้มแข็งแล้วนะ ถ้ามันเข้มแข็ง เห็นไหม สัมมาทิฐิ มิจฉาทิฐิ

คนที่เข้มแข็ง อนาคตถ้าหาญมาก แต่ด้วยใช้ความองอาจถ้าหาญไปเป็นมิจฉาทิฐิ ติดคุก ติดตะราง ในคุก ในตะรางมีแต่คนเข้มแข็งทั้งนั้นแหละ ถ้าเราเข้มแข็งแล้วนี้สัมมาทิฐิ เข้มแข็งด้วยความสงบระงับนะ ความเข้มแข็งคือหักห้ามหัวใจของเรา เราชนะใจของเรา จะคิดก็ไม่ให้คิด มันจะทำตามความพอใจของมัน เราหักห้าม เราใช้สติปัญญาหักห้ามของเรา ความเข้มแข็งแบบนี้เป็นสัมมาทิฐิ ความเข้มแข็งแบบนี้ ความเข้มแข็งของเขานี้รุกรานคนอื่น มันไม่มีประโยชน์สิ่งใดเลย แต่ความเข้มแข็งของเราทวนกระแสกลับเข้าไปในหัวใจของเรา แล้วดูแลหัวใจของเรา

ถ้าหัวใจของเราจะ ถ้ามันเป็นไปอย่างนี้ จิตมันมีการก้าวเดินอย่างนี้ จะซึ่งในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาก มันเป็นวิทยาศาสตร์เลยละ จิตเวลามันเคลื่อนไหวนะ จิตติด เห็นไหม เวลาจิตมันเคลื่อนออกมา มันเป็นวิถีของจิต จิตมันพิจารณาของมัน มันเป็นวิทยาศาสตร์เลย แต่เวลาเราทวนกระแส เราย้อนกลับ มันก็สงบระงับมาเป็นวิทยาศาสตร์เลย แล้วเวลามันทำงานมันเห็นความต่างว่าโลกีย์ปัญญากับโลกุตระปัญญา แตกต่างกันอย่างใด

โลกียปัญญาเกิดจากอวิชา เกิดจากความไม่รู้ ฟังสิ จิตมันไม่รู้ มันมีอวิชาของมัน แล้วมันตรึกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่มันบอกว่ามันเป็นปัญญา นี่เป็นโลกียะโลกียะเพราะเกิดจากความไม่รู้ เกิดจากอวิชา แต่เวลาจิตสงบระงับ อวิชามันสงบตัวลง เห็นใหม่ นี่โลกุตตรปัญญา ปัญญาที่มันชำระสะสาง ปัญญาที่มันถอดถอน เราจะเห็นชัดเลยว่าโลกียปัญญากับโลกุตตรปัญญา มันแตกต่างกันอย่างไร

แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นใหม่ นี่ตั้งแต่นึกถึงโคนต้นหญ้า ฉันอาหารของนางสุชาดา เวลาเกิดภวานามยปัญญา นี่บุพเพนิวาสานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ ญาณทัสนะอย่างนี้มันยังเกิดจากโลกียะ เกิดจากจิตที่ยังไม่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ เวลามันลึกเข้าไปเป็นอสาวิภยญาณ ทำลายถึงที่สุดแล้ว นั่นพระอรหันต์เกิดที่นั่น ความสิ้นกิเลสเกิดที่นั่น เกิดที่ทำลายภवासวะ เกิดที่ทำลายจิตใจ ทำลายหนึ่งเดียว นี่พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เห็นใหม่ ทำลายที่นั่นแล้วมันจบสิ้นกระบวนการของมัน นี่คือภวานามยปัญญา

นี่ถ้าเราเข้มแข็งแล้ว เรายังต้องกลับมาพิจารณาของเราว่า ความเข้มแข็งนี้เป็นประโยชน์หรือเป็นโทษ แล้วถ้าเป็นประโยชน์ เป็นประโยชน์อย่างไร? แล้วเป็นประโยชน์แล้ว สิ่งที่เป็นประโยชน์ ทำแล้วเกิดผลประโยชน์ขึ้นมาแล้วเราจะก้าวเดินต่อเนื่องอย่างไรต่อไป เพราะการประพฤติปฏิบัติมันต้องก้าวเดินต่อเนื่อง มีความเจริญงอกงามขึ้นไป มันถึงที่สุดแห่งทุกข์แล้วมันถึงจะพ้นจากทุกข์ แต่ถ้ามันยังไม่พ้นจากทุกข์ เราต้องก้าวเดินต่อไป

การก้าวเดินต่อไป เห็นใหม่ คุณีการทำงานทางโลกมันก็ต้องเหนื่อยยากใช้ไหม? การวิปัสสนา คุณีผู้บริหารจัดการรับผิดชอบนโยบาย เขาต้องบริหารจัดการของเขา ให้นโยบายนั้นไปถึงเป้าหมายของเขา จิตใจของเรา เวลาเราใช้ปัญญาของเรา ปัญญาที่มันพิจารณาจากภายในมันทำงานด้วยความบากบั่นนะ นี่ความบากบั่นในหัวใจ มันทำงานด้วยความบากบั่น เพราะเพราะงานทางโลก เห็นใหม่ คุณีมันยังเป็นวัตถุต่างๆ จับต้องสิ่งใดมันก็อยู่อย่างนั้นของมันคงที่เราขยับเขยื้อนย้ายสิ่งใดมันก็ย้ายไปตามที่เราขยับเขยื้อนมันไป

ความคิดมันเกิดดับ สติมันไม่ทันขึ้นมา มันหลุดไม่หลุดมือ หลุดจากการบริหารจัดการ หลุดจากมรรคญาณไง หลุดจากการควบคุมดูแล หลุดจากการบริหารจัดการ มรรคญาณมันก็ไม่ต่อเนื่อง แต่ถ้ามันต่อเนื่อง เวลามันปล่อยวางขึ้นมาแล้ว เวลามันปล่อยวางขึ้นมา เป็นตทัคคปหาน

มันปล่อยวางแล้ว ปล่อยวางๆ คุณเวลาจิตไม่สงบก็ว่ามันสงบ มันว่างๆ ก็สงสัยอยู่ เวลามันปล่อยวางขึ้นมา มันปล่อยวาง มันตทั้งหมดปทาน มันไม่สมมุจเลท คือมันไม่ถอดถอน

ถ้ามันปล่อยวาง ปล่อยวางแล้วเดี๋ยวมันก็คลายตัวออกมา เราต้องมีความบุกบัน มีความมานะบากบัน เราต้องมีสติปัญญา เห็นไหม สติปัญญา มหาสติ มหาปัญญา ปัญญาอัตโนมัตติ มันแตกต่างกันอย่างไร? สติปัญญานี้เราก็กู้มลูกกลูกหลานอยู่แล้ว แล้วเป็นมหาสติ มหาปัญญา มันใหญ่กว่านี้ขึ้นมาอีก นี่มันจะทำมาอย่างไร? ฝึกหัด ดัดแปลง มันจะทำได้ของมัน พัฒนาของมัน มันจะเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา

จากที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์เฝ้า ร่างกายเข้มแข็ง ร่างกายสุขภาพแข็งแรง เห็นไหม จิตใจเราแข็งแรง เพราะจิตใจเราแข็งแรง เราถึงมีสติยับยั้ง เพราะจิตใจเราอ่อนแอ เราถึงไม่มีสติยับยั้งในความรู้สึกนึกคิดเรา ถ้าจิตใจเข้มแข็ง มีสติปัญญายับยั้งแล้ว นี่มันเติบโตขึ้นมา แล้วก็เกิดปัญญา เป็นภาวนามยปัญญา เป็นโลกุตตรธรรม เป็นสิ่งที่ถอดถอนขึ้นมา

เราเกิดเป็นชาวพุทธนะ เกิดเป็นชาวพุทธพบพุทธศาสนา แล้วศาสนานี้ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อริยสัจ สัจจะความจริงนี้เป็นนามธรรม แต่สิ่งที่เป็นรูปธรรมนี้มันเป็นวัตถุ เห็นไหม ศาสนวัตถุ ศาสนธรรม นี่ต่างๆ นี่มันอยู่ที่เราจะพิจารณาของเรา เราพิจารณาของเราเพื่อประโยชน์กับเรา เราแก้ไขเราเพื่อประโยชน์กับเรา

สิ่งที่ทำเป็นปัจจัยตั้ง เป็นสันทิฏฐิโก ใครทำใครได้ เราต้องทำของเราเพื่อประโยชน์กับเรา เพราะชีวิตเอง เราต้องรับผิดชอบชีวิตของเรา เอวัง